

Бүрхит-монгол

ҮНЭН

№ 209 (4329)
1943 оной
ОКТАБРИЙН
12
вторник
Сая 20 минут

ВКП(б) гай Областной Комитетдэй,
БМАССР-эй Верховно Советдэй ба
ВКП(б)-гэй Улан-Удын ГК-гэй орган

Верховно Главнокомандалагшын ПРИКАЗ

Генерал-полковник ПЕТРОВТО

Хойто-Кавказска фронтын сэрэгүүд хуурай газар талаана сохитонууды хэжэ ба далай талаана десантууды буулгажа, олон үдэр соо үсэд шагна байлдаанууды хэжэйнгээ эсэстэ дайсанай таманска боогшорлыгы хяа линия сохихо явдалы дүүргэд мүнөөдөр, октябрийн 9-дэ, Таманска хахад аралы немецкэ булмитарашаднаа бүрмүшэн сэбэрлэбэ.

Тимэ болохолороо, Крымскэ хамгаалха ба Кавказ гэжэ довтолго хэжэ арга немецүүдтэ олгожо байһан КУБАНЬДАХИ тэдэний оперативна шухала плацдары дууһан усадхагдаа гэжэ.

Таманска хахад аралы сүлөөлхын түлөө дай байлдаануудта генерал-лейтенант ЛЕСЕЛИЦКИЙ, генерал-лейтенант ГРЕЧКОГОЙ, генерал-майор ГРЕЧКИНЭЙ, генерал-майор ХИЖИЯГЛАЙ, генерал-майор ПРОВАЛОВАЙ, генерал-майор СЕРГАНКОВАЙ, генерал-майор ЛУЧИНСКИЙН сэрэгүүд, авиацион генерал-лейтенант ВЕРШИНСКИЙН лётчигууд, вице-адмирал ВЛАДИМИРСКИЙН ба контр-адмирал ГОРШКОВОЙ порягууд шалгаржа гаралан байна.

Илангаяа эхээр шалгаргагшад:

Полковник КОЛДУБОВАЙ 83-дахы Туркестанска хадын буудалгын дивизи, генерал-майор БУШИВВАЙ 176-дахы буудалгын дивизи, полковник ГОРБАЧЕВОВАЙ 383-дахы буудалгын дивизи, полковник САФАРЯНАЙ 89-дахы буудалгын дивизи, полковник ЛИСИНОВАЙ 242-дахы буудалгын дивизи, генерал-майор ЗАХАРОВАЙ 2-дахы Гвардейскэ Улаантугта буудалгын дивизи, полковник ВАСИЛЕНКЫН 32-дахы Гвардейскэ Улаантугта буудалгын дивизи, полковник КУЛАКОВОЙ 339-дахы буудалгын дивизи, генерал-майор ТУРЧИНСКИЙН 395-дахы буудалгын дивизи, полковник ХАРИЧЕВОВАЙ 255-дахы Улаантугта далайн буудалгын бригада, полковник ЕФИМОВЭЙ 62-дахы үхэр буута артиллерийн бригада, полковник ЗАСЕЙКИНЭЙ 103-дахы танк хюдаха истребительскэ артиллерийн полк, подполковник ЗАХАРОВАЙ 44-дахы Гвардейскэ минометно полк, майор ИВАНОВАЙ 35-дахы танк хюдаха истребительскэ артиллерийн полк, подполковник МЕЛЬНИЧУГАЙ 63-дахы танкова бригада, полковник СТЕПАНОВИЧЫН 229-дахы истребительскэ авиационно дивизи, майор БЕРШАНСКОЙН 46-дахы Гвардейскэ хүннэй хунгэн бомбардировочно авиационно полк, подполковник СМЕРНОВОЙ 502-дохы штурмовой авиационно полк, генерал-майор САВОСТЬЯНОВАЙ 276-дахы буудалгын дивизи, полковник ПРЕОБРАЖЕНСКИЙН 227-дахы буудалгын дивизи, полковник ОХМАНАЙ 316-дахы буудалгын дивизи, майор ПОПОВОЙ 174-дахы инженерно батальон, подполковник ЖАРКОВОЙ 50-дахы Гвардейскэ минометно полк, полковник КУРАШВИЛИНЭЙ 414-дахы буудалгын дивизи, полковник ГЕТМАНЭЙ 230-дахы штурмовой авиационно дивизи, артиллерийн генерал-майор ПОРЕШИНЭЙ 125-дахы Улаантугта эхэ хүсэгэ тусгаар гаубична артиллерийн бригада болоно.

Ингэжэ туйлаһан илалты тэмдэглэхын тулада Таманска хахад аралы сүлөөлхын түлөө болоһон дай байлдаануудта шалгарһан соединениүүд ба частнуудта "ТАМАНСКА", "ТЕМРЮКСКО", "АНАПСКА" ба "КУБАНСКА" гэһэн нэрэгүүдэ олгохо.

Верховно Главнокомандалагша Советскэ Союзай Маршал И. СТАЛИН.

1943 оной октябрийн 9.

Верховно Главнокомандалагшын ПРИКАЗ

Витебскэ зүгтэ немецүүдэй хэһэн обороннын томохон уял болохо ЛЮЗНО гэдэгы эзэлхын түлөө болоһон дай байлдаануудта шалгарһан генерал-майор ВЕЗУГЛЫН 158-дахы буудалгын дивизидэ, полковник КОВАЛЕВОЙ 28-дахы Гвардейскэ танкова бригадада, полковник САВЛЕВИЧЫН 4-дахы танк хюдаха истребительскэ артиллерийн бригагада, подполковник ГАБИДАШВИЛИНЭЙ 427-дахы гаубична артиллерийн полкдо ба майор МИРЗОВОЙ 114-дахы мото-инженерно батальондо "ЛЮЗНЕНСКО" гэһэн нэрэгүүдэ

олгоод, энэһэнэ хойшо тэдэниг ингэжэ нэрлэхэ гээбэл:
158-дахы Люзенскэ буудалгын дивизи,
28-дахы Гвардейскэ Люзенскэ танкова бригада,
4-дахы Люзенскэ танк хюдаха истребительскэ артиллерийн бригада,
427-дахы Люзенскэ гаубична артиллерийн полк,
114-дахы Люзенскэ мото-инженерно батальон.

Верховно Главнокомандалагша Советскэ Союзай Маршал И. СТАЛИН.

1943 оной октябрийн 10.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Указ

Советскэ Союзай Маршал нүхэр С. К. Тимошенкые Суворовой нэгэдэхэ зэргын орденээр шагнаха тухай

Таманска хахад аралы немецкэ булмитарашаднаа сүлөөлхэ тушаа правительствын даалгаваринууды амжалттайгаар дүүргэһэнэйн түлөө ба Хойто-Кавказска фронтын сэрэгүүдэй

ябуулганууды хүтэлбэрлэхэ хэрэгтэ туһаламжа үзүүлэһэнэйн түлөө
СУВОРОВОЙ НЭГЭДЭХИ ЗЭРГЫН ОРДЕНЕОП
Советскэ Союзай Маршал Тимошенко Семен Константиновиче ш-гнаха.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй түрүүлэгшэ М. КАЛИНИН.
СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй секретарь А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1943 оной октябрийн 9.

Мүнөөдэрэй номерто:

Верховно Главнокомандалагшын Приказууд (1-дэхэ июурта).
СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Указууд (1-дэхэ июурта).
Бурят-Монголой гүрэнэй Лениний орденго хүжэмтэ-драмий театрын коллектив Монгол Аралай Республикада ошоод байна (2-дохы июурта).
Акад. Н. Прилежаев ба профессор И. Ветохин.—Эзэмдэһэн Минскэ хоер жэл соо (2-дохы июурта).
Г. Петяникова.—Хэлэһэн үгэнь хэһэн ажалтайгаа тудабэ (2-дохы июурта).
В. Шрагер.—Тарянай хүрилэгые шагналдаха (2-дохы июурта).

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Указ

Богдан Хмельницкийн I, II ба III-дахы зэргын орденне бии болгохо тухай

Советскэ газар дайдала немецкэ булмитарашаднаа сүлөөлхын түлөө болоһон дайн байлдаануудта тусгаар шалгарһан Улаан Армин ба Улан-Саргай Флодой командирнууд ба боецүүдэ, партизанска отряднуудай хүтэлбэрлэгшэд ба партизанууды шагнахын тулада, СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй тогтоохонь:

1. Богдан Хмельницкийн I, II ба III-дахы зэргын орденне бии болгохо.
2. Богдан Хмельницкийн I, II ба III-дахы зэргын орденго статут ба дүрсэ хэлбэригэ баталха.

3. СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй үмэнэһөө Богдан Хмельницкийн III-дахы зэргын орденго шагнаха өрхы фронтнууд ба флотууды командалагшадта олгохо.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй түрүүлэгшэ М. КАЛИНИН.
СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй секретарь А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1943 оной октябрийн 10.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй Указ

Улаан Армин дээдэ командна составта сэрэгэй нэмэлтэ нэрзээргэнүүдэ тогтоохо тухай

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй 1940 оной майн 7-ой ба 1943 оной январин 10-ай Указуудта нэмэлтэ болгон Улаан Армин дээдэ командна составта доро заагдаһан сэрэгэй нэрзээргэнүүдэ тогтоохонь:

1. Артиллерийн Главна Маршал
 2. Авиацион Главна Маршал
 3. Бронетанкова сэрэгүүдэй Главна Маршал
 4. Хөлхөө-Холбооны сэрэгүүдэй Маршал
 5. Хөлхөө-Холбооны сэрэгүүдэй Главна Маршал
 6. Инженерно сэрэгүүдэй Маршал
 7. Ижнерно сэрэгүүдэй Главна Маршал.
- СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй түрүүлэгшэ М. КАЛИНИН.
СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй секретарь А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1943 оной октябрийн 9.

Комсомолец Александр Матросовой баатаршалга хэзээшье мүхэхэгүй

56-дахы Гвардейскэ буудалгын дивизиин 254-дахы Гвардейскэ буудалгын полкын гвардийн рядовой Александр Матросов 1943 оной февралдин 23-да Чернушкин гэдэ дөрвөннэй түлөө немецкэ-фашистска булмитарашадтай хэжэ байлдаанай шийхэхэ минутада дайсанай дэст тэжээ сүмэрэн ороод, өөрнөгөө бээр албаруурынь хаажэ найа баран ба тшигэжэ поградленцидэ амжалта туйлуулһан байна.

СССР-эй Верховно Советдэй Президиумэй 1943 оной июндин 19-эй Указар нүхэр Матросово Советскэ Союзай Геройн нэрзээргэ олоодоһон байха юм.

Баатарай үхэвэр найа баран Александр Матросовой дурасхаалын мүнхэлхын түлөө Оборонин Ардай Комиссар Советскэ Союзай Маршал И. В. СТАЛИНАЙ приказаар 56-дахы Гвардейскэ буудалгын дивизиин 254-дахы Гвардейскэ буудалгын полкдо, Александр Матросовой нэрэмжэтэ 254-дахы Гвардейскэ буудалгын полк* гэһэн нэрэ олоодоһон ба Александр Матросовой нэрэмжэтэ 254-дахы Гвардейскэ полкын I-дэхэ ротын список соо Александр Матросов хэтэ мүнхвэр оруулагдаһан байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Советскэ Союзай Герой гвардийн рядовой Александр Матросов.

Советскэ Информбюроноо

Октябрийн 9-эй оперативна мэдээн

Хойто-Кавказска фронтын сэрэгүүд хуурай газары талаана сохитонууды хэжэ ба далай талаана десантууды буулгажа, олон үдэртэ үсэд шагна байлдаанууды хэжэйнгээ эсэстэ дайсанай Таманска бүлгэлэгые бута сохихо явдалаа дүүргэд, октябрийн 9-дэ Таманска хахад аралы немецкэ булмитарашаднаа бүр мүнэн сэбэрлэжэ, КУБАНЬДАХИ немецүүдэй плацдармы усадаха.

Таманска хахад аралы дайсанга сэбэрлэхэдэ манай сэрэгүүд, хүсэдбэшэ мэдөөһой еһоор, 52 танк, 337 эхэ буу, 229 миномет, 540 хүндэ минометно аппарат, 93 паровоз, 2,073 вагон, 184 өлдөб склад ба сэрэгэй бусад олон зөөри буяан абһан байна. Дайсан болбол байлдаанай болоһон газар дээрэ 20.000 гаран үхээрэ орхибо. 3.000 немецкэ солдат ба офицер плендэ абтаа.

ДНЕПР мурэнэй төг дунда багта манай сэрэгүүд мурэнэй баруун эрьс дээрэ түрүүшынгээ оршондо плацдармуудаа үргэдхэхэ байлдаанууды үргэлжэлүүлжэ, зарим участкагууд дээрэ өһөнүйгөө позиция найжаруулаа.

ВИТЕБСКЭ зүгтэ манай сэрэгүүд 4-өөс 6 километр хүртэр урагшаа дабшажа, 40 гаран нуурын газары, төрөө тоодо Витебскэ областин районно центр болохо ЛЮЗНО городы, ЕМЕЛЬЯНОВО, ЗАЛЕСЬЕ, ПОРТАСОВА, ИВШИНА, БЛАШКИНО, ДРОЗДЫ, МИХЕЕВА, КОРОБКИ, ХОЛБИЯ гэдэг томо нуурын газарнууды эзэлһэн байна.

НЕВЕЛИН оршондо манай сэрэгүүд довтолгооо үргэлжэлүүлжэ, 20 гаран нуурын газары эзэлбэ.

Октябрийн 8-ай туршада манай сэрэгүүд бүхы фронтнууд дээрэ 70 немецкэ танк гэмтэһэн ба үгы хэһэн байна. Агаарта болоһон байлдаануудта ба зенитнэ артиллерийн буудалгаар дайсанай 47 самолет унагаагдаа.

Хойто-Кавказска фронтын сэрэгүүд дайсанай таманска бүлгэлэгые хяа бута сохихо явдалаа дүүргэд, мүнөөдөр Таманска хахад аралы немецкэ-фашистска булмитарашаднаа бүрмүшэн сэбэрлэбэ. Манай сэрэгүүд үглөөгүүр эртэ немецкэ хамгаалгын һүүлшын рубежы сүмэ сохо. Советскэ танкова ба ябган сэрэгүүд Таманска хахад аралай баруун эрьс дээрэ гаража Кордон Ильичы эзэлбэ. Дайсанай хяа сохиглоһон частнууд далай тээшэ хашагдажа усадхагдаһан байна. Хүсэдбэшэ мэдөөһэй еһоор, 20.000 гаран немецкэ солдат ба офицер үгы хэгдэб. Чухса гэдэ юрган дээрэ дайсан болбол мянгаад үхээрэ орхо. Немецүүдэй зарим хубийн Керченскэ хоолой худар хаягдаһан ба шнэгээдхэһэн байна. Мун Таманһаа Черченскэ хахад арал тээшэ гаталан гарахы һэдэһэн дайсанай ябган сэрэгүүдтэй 8 баржа шнэгээгдэ 3.000 немецкэ плендэ абтаа.

Манай сэрэгүүд элбэг эхэ трофей буяан абаба. Тэдэ трофей бүридхэгдэжэ байна. Хэдэн зуун эхэ буу, миномет, хүндэ минометно аппарат, автомашина ба повозонууд, угаа олон пулемет, винтовко,

снаряд, минь, homo ба граната хахад аралай баруун-хойто захата нархи дархи болон хэбтэнь. Мун буу зэбсэг, homo хэрэгсэл, эдэ хоолой зүйл, хубсаа хунар, инженерно зөөри ба хөлхөө-холбооны хэрэгсэлэй запастай 184 склад манай сэрэгүүдтэй гартэ ороһон байна.

Днепр мурэнэй баруун эрьс дээрэ манай сэрэгүүд плацдармуудаа үргэдхэхэ байлдаа хэжэ явдалаа үргэлжэлүүлбэ. Нэгэ газарта Н-скэ соединениин частнуудта дайсанай 2 полк ябган сэрэгүүд ба олон танк довтолгоо хэһэн байгаа. Айхатбар шагна тулалдаан бүхили үдэртөө үргэлжэлбэ. Манай боецүүд немецүүдэй контратактые сухаруулан сохихо, 28 танк, 4 самоходно эхэ буу гэмтэһэн ба үгы хэбтэнь, 1000 гаран гитлеровцые хюдаһан байна. Үдэшлэн тээшэ советскэ гаубича отряднууд дайсаанда хажуу талаанаһа гэдэ гэнтын сохило хэжэ, түшэг тулгуурин 2 пункты эзэлбэ. 3 самоходно б-12 полевой эхэ буу болон бусад трофей буялагдан абтаа. Ондоо нэгэ газарта манай сэрэгүүд дайсанай үсэт шагна эсэргүүцэлты нуга даража, өһөнүйгөө позиция найжаруулаа. Нэгэ үдэрэй бай-

даанда полк шахуу немецкэ ябган сэрэгүүд, 11 танк ба самоходно эхэ бууууд үгы хэгдэб.

Манай авиацион немецкэ сэрэгүүдэй боегнэрлэгэ худар сохитонууды хэзэ. Бомбодолгын эсэстэ дайсанай олон эхэ буу, автомашина үгы хэгдэһэн ба гэмтээгдэһэн, 2 батальон шахуу гитлеровецүүд тарагдан сохиглоһон ба зарьманнин үгы хэгдэһэн байгаа. Агаарта болоһон байлдаануудта манай лётчигууд 36 немецкэ самолеты унагааба.

Витебскэ зүгтэ Н-скэ соединениин частнууд урагшаа дабшажа, Люзно город тээшэ ороһон замууд дээрэ гараа. Немецүүд тус городы олон траншея ба окопуудтай, дот ба блиндажуудтай эхээр бүхжүүлэгдэһэн түшэг тулгуурин пункт болоһон байна. Манай тангуудай подразделенинүүд зүүн талаанаһа бөө тээшэ татажа һамааргажа довтолгоо хэжэ үелэнь манайхнай гол хүсүнүүд Машна мурэннэ гаталан гараад, хойгуурын ба баруунгаарынь тойроод турбан зүгтөөнь сохило хэжэ Люзно городы эзэлбэ. Н-скэ соединениин боецүүд довтолгооо хүтжүүлжэ, бусад хэдэн нуурын газары эзэлэб. Эдэ байлдаануудта 800 немецкэ солдат ба офицер үгы хэгдэб. 22 эхэ буу, 46 автомашина, 6 тракторна тягач, homo хэрэгсэлтэй ба сэрэгэй зөөригэй 15 склад буулагдан абһан байна. Ондоо нэгэ участка дээрэ манай сэрэгүүд байлдаантайгаар урагшаа дабшажа, 30 гаран нуурын газары эзэлэб. 400 гаран гитлеровец үгы хэгдэб. Плендэ абһан хүнүүд ба буялагдан абһан трофей бии.

Невелин оршондо манай сэрэгүүд довтолгооо үргэлжэлүүлбэ. Нэгэ участка дээрэ дайсанай ябган сэрэгүүд ба танк нууд манай түрүү отряднууды 2 талаанаһа нэгэн зэргын сохилоор таһалха гэжэ амжалтгүй һэдэглэ хэбэ. Манай гвардейскэ частнууд дайсанай контрагандууды тогтоон баржа урагшаа дабшажа зуураа 24 нуурын газары эзэлэб. Дайсан эхэ хэгдэглэ ороо. Зүбхэн нэгэ участка дээрэ нэгэ батальон немецкэ ябган сэрэгүүд хяа бута сохигдоо. Плендэ абһан хүнүүд бии.

Октябрийн 10-ай оперативна мэдээн

ДНЕПРЭП тэг дунда багта манай сэрэгүүд дайсанай контрагандууды сухарса сохихо, мурэнэй баруун эрьс дээрэ түрүүшынгээ оршондо плацдармуудаа үргэдхэхэ байлдаанууды хэжэ явдалаа үргэлжэлүүлбэ.

ГОМЕЛЬСКО зүгтэ манай сэрэгүүд дайсанай эсэргүүцэлты нуга даража, ДОБРУШ городы, мун тэрэһэлэн РУДНЯ, МАРЬИНО, ЧИСТАЯ ЛУЖА, ГОЛОВИНЫ, ЛАРИШЕВО, КАРИШЕВО гэдэг нуурын газарнууды ба ЛАРИШЕВО, КОРИНЕВКА гэдэг түмэрзай станцинууды эзэлбэ.

ВИТЕБСКЭ зүгтэ манай сэрэгүүд 6-һаа 12 километр хүртэр урагшаа дабшажа зуураа 140 гаран нуурын газары, төдөнэй дунда ЯНОВИЧ, ЗАГОРОДНО, ШЕРКИНО, УНА, ЯНКОВЦЫ, БОЛЬШАЯ БА МАЛАЯ БЕРЕЗИНА, ГОРЬОВО, КРАСНОЕ, ГОРОШКОВО, СНИГИРИ гэдэг томо нуурын газарнууды ба КРАСНОЕ гэдэг түмэрзай станция эзэлбэ.

НЕВЕЛИН оршондо манай сэрэгүүд дайсанай эсэргүүцэлты нуга даража, довтолгоо байлдаануудаа үргэлжэлүүлжэ зуураа 40 гаран нуурын газары эзэлбэ. Октябрийн 9-эй туршада манай сэрэгүүд бүхы фронтнууд дээрэ 61 немецкэ танк гэмтэһэн ба үгы хэһэн байна. Агаарта болоһон байлдаануудта ба зенитнэ артиллерийн буудалгаар дайсанай 58 самолет унагаагдаа

Днепрэй баруун эрьс дээрэ манай сэрэгүүд плацдармуудаа үргэдхэхэ байлдаанууды хэжэ үргэлжэлүүлбэ. Нэгэ газарта Н-скэ соединениин боецүүд дайсанай томо хүсүнүүдэй контрагандууды амжалттайгаар сухарса сохихо, дайсанай 27 танк ба 1.200 немецкэ солдат ба офицер үгы хэзэ. Ондоо нэгэ газарта манай частнууд дайсанай эсэргүүцэлты нуга даража, шухала удхашанартай үнэры эзэлбэ. Тус үндэрэй түлөө болоһон байлдаанда дайсанай батальон шахуу ябган сэрэгүүд ба 9 танк үгы хэгдэб. Н-скэ соединениин бүлэг танкистууд нэгэ нуурын газарһаа немецүүды хобо сохин

(Үргэлжэлэһын 2-дохы июурта)

Советскэ Информбюроноо

(Ургэлжлэл, Өжингийн 1-дэхи нюуртай)

гаргаан байна. Дайсан болбол алдаан-позицинуудаа тээрүүлэн абахы нэдэж 8 контратака хойно-хойнооноо хэбэ Манай танкистид бүх контратакунуудын су-хариса сохино, хэдэн зуун гитлеровецүүд-дэ үгы хэбэ.

Удэрэй турша соо манай летчигууд агаарта болоһон байлдаануудта 19 немецкэ самолеты унагаагаа

Гомельско зүгтэ манай сэрэгүүд урагшаа дабиша, Добруш городы ба бусад хэдэн хурин газарнууды эзлэб. Дайсан үсэд шана эсэргүүцэлтэ хэбшэ наа, советскэ сэрэгүүдэй сохилто доро сухарин тохило баатой болоһон байна. Гансахан нэгэ уасток дээрэ немецүүд солдат ба офицерүүдэйгээ 600 гаран үхээрэе орло. 14 эхэ буу ба бусад трофей булагдан абтаба. Ондoo нэгэ уасток дээрэ манай частнууд номо хэрэгсэлтэй ба сэрэгэй зөөртэй складууды бу-лян абан байна.

Витебскэ зүгтэ манай сэрэгүүд добтолгоо үргэлжлүүлжэ 140 гаран хуурин газары эзлэб. Дайсан болбол хүсэтэ артиллерийско-минометно буудалгаара ба контратакунуудаара манай сэрэгүүдэй добтолгодо эсэргүүцэлтэ хэһэн байгаа. Н-скэ частин боецүүд гитлеровецүүдэй контратакы сухаруулан сохино 12 километр урагшаа дабиша. Ондoo нэгэ уасток дээрэ Н-скэ соединенин частнууд дайсан эсэргүүцэлтэ нуга дажа хэдэн хуурин газары эзлэб. Байлдаануудай эсэстэ 400 немецкэ солдат ба офицер, 4 танк, 11 эхэ буу ба 60 гаран пулемет үгы хэглэһэн байгаа.

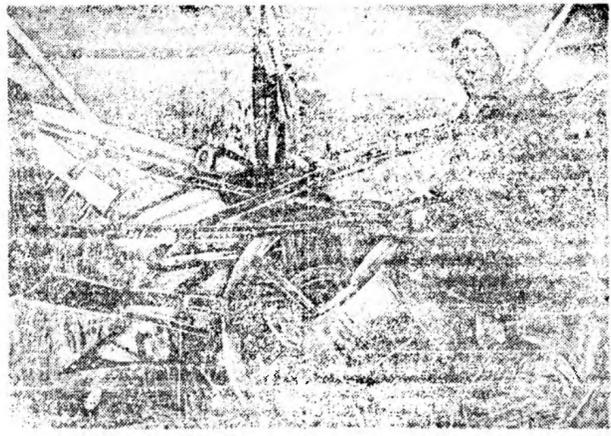
Манай шумровой авиаци дайсан эсэргүүдтэ сохилто хэжэ, 700 гаран автомашина үгы хэжэ, номо хэрэгсэлтэй 2 склад тэһэлээд, 11 минометно ба артиллерийскэ батареян буудалгы дараба. Агаарта болоһон байлдаануудта зенитэй артиллерин буудалгаар 35 немецкэ самолет унагаагаа.

Невелин оршондо манай сэрэгүүд добтолгоо байлдаануудаа үргэлжлүүлб. Резервүүдэ татан асараад немецүүд танк ба самоходно артиллерин дэмжэлгэйтэй гэрэ ябуулгаа хэжэ ябан сэрэгэй томь хүсэцүүдэ байлдаана оруулаа. Н-скэ соединенин частнууд байлдаатгаар урагшаа дабиша, 40 гаран хуурин газары эзлээ. Эдэ байлдаануудта 1.000 шахуу немецкэ солдат ба офицер үгы хэглэб. Плендэ абтаһан хүнүүд бин. Түмэрэмэй нэгэ станцин ба ойро шадарайн хуурин газарай оршондо дайсанай

томо складууд булагдан абтаба. Киевскэ областин Днепр шадарай районууда ябуулгаа хэжэ байһан хэдэн украинска отрядууд байлдаатгаар олон хуурин газары эзлээ. Зүг бүхэнһөө хамгаалха ябалды эмхидхэжэ советскэ партизодууд тоогойнгоо талаар булюо хүсэтэй дайсанай аймактар шана хэдэн атакы тогтоон бариха, 400 шахуу гитлеровецүүдэ үгы хэһэн байгаа.

«Июль ба августын туршада частнууд-даар тарагданан немецкэ командованин бүхы приказууд соо германска армидэ сэрэгэй политическэ талаар кубанска бүхэ-жүүлгн угаа ехэ удхашанартай байһан ябалд тэмдэглэгдэжэ байһан юм. Солдадууды, мун олон офицерүүдэ Таман дээрхи немецкэ сэрэгүүдэй байдалы найдабарнгүй гэжэ тоолоод, хэзээ болохон ааб гэжэ хүлэжэ байдаг юм нэ. Тинхэдэ командованин олоо юун болохон ааб гэжэ хүлэжэ байдаг бололтой байдаг байгаа. Август ба сентябрьдыше Таманда буу зэбсэг, номо хэрэгсэл ба эдеэ хоолой зүйлнүүд асаргадал байһан юм. Харгыгүй болодо зүхэн намарай гасуур үедэ бэш, мун үблөөшье хүрөөр запасауды бэлдэжэ, складуудаа дүүргэжэ байгаа нэ. Теэд, ородууд немецкэ командованин бүхы болон ба түсэбмэ эблэб», гэжэ 50-дахн немецкэ ябан сэрэгэй дивизин 123-дахн ябан сэрэгэй полкин штабнаа даалгабартай офицер, Таманска хахад арал дээрэ плендэ абтаһан лейтенант Гюнтер Кольман гэжэ хөөрэнэ.

Немецко-фашистка булмтаргадлаа сүүлээгдэһэн Гомельско областин Носович тохойн хүнүүд гитлеровскэ хара золитуудэй зэриг муухайгаар аашлан тухай акт зохиоб. Тус акт соо хэлэгдэ-һенин: «Улаан Армин түрлэтэ тэс-сүгүй гэдэргээ сухарихадаа немецүүд олон жэлэйгээ ажаллар олоһон бүхы эд зөөртөмэй тоноһон ба үгы хэһэн бай-гаа. Абажа ошохо аргагүй юмнүүдээ немецүүд галдажа халгаагаа. Сентябрин 25-ай хүн «Факельшгүүдэй тухай ко-манда тосхой соогчр ябажа гэр балга-ханууды хойно-хойнооноо галгаа нэ. Гал түймөөр хэдэн эвчн гэр, хургуули, аптек, больница, почты байһан, колхоз ба освохуудай бүхы ажахын барилга-нууд үгы хэглэб. Фашистка харшангуд эхэжэ булэг хүнүүдэ сарай худар нам-жаа оруулаад, амидлар галдаа. Үнэ-һэн пандаруу сооһоо 65 наһатай Фчл-ном Симанен, 50 наһатай Георгий Шес-топалов, 35 наһатай Василий Ступаков, 58 наһатай Тихон Сычев, 13 наһатай Павел Чуясов ба бусад хуурнууд олдожэ тагидһан байна. Немецүүдтэй хамта нүүхээ арсаан олон гражданинууды немецүүд буудан алаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Зэдын аймагай «Заветы Ильича» колхозой член Цырендулма Дашиева. Энэ болбол жаткар 341гектарай тарья хураһан байха юм. А. Поповой фото.

Хэлэһэн үгэнь хэһэн ажалтайгаа тудаб

Хонхолойн МТС-эй эрхим комбайнер нүхэр Антонов өөрынгөө комбайны пан найнтайгаар хүсэд занбарилжа дүүргэб гэжэ этигэһэн хойно «би мүнөө жэл 350 гектарнаа доошо бихэ тарья хура-хаб»—гэһэн тодорхой уялга абан бай-гаа. Ийм тодорхой уялга абаад дүүргэлтэ болгохо гэшэ тинмэнь амар хэрэг бэш. Нүхэр Антонов хэлэһэн үгээ хэһэн ажалтайгаа тудхаахын түлөө хамаг аргашадабара дүүрэн гаргэн, оньһото машиннгаа хүсэ шадальнь бүри мүнэн зүбөөр хэрэглэжэ шаданайнгаа ашар абан уялга адал солотойгоор дүүргэ-гэхэ эрхэ олобо.

Нүхэр Антонов 390 га тарья хадажа, 500 килограмм горюч алмаба. Тинхэдэ энэниин хүтэлэн яба трактористнууд—Морданай булээр Николай ба Ульяна гэшэд комбайнын зогсолтогүйгөөр хүдл-мэрилхэ ябалды хангаханаа гадна 1.200 килограмм үнэтэ горюч алмабад. Эрхим трактористнууд болохо Николай ба Ульяна гэшэд комбайнова хураалгын хүдлэмэрине богони болзор соо дүүргэ-һээр үнэтэ сагаа баража байгаагүй, харин намарай пар хахалалганда шэлжэн орон-хой.

Г. ПЕТЧИНОВА. (Манай корреспондент).

Мүрсыөөпай дүн илгэ

Нохойной сомоной «Большевик» колхозой членүүд октябрин урда тэхэ соци-листическэ мүрсыөөндэ оросохо абан уялгаа гол түлэб дүүргэб. Гүрэндөө хамта 2.969 центнер шэлэмэл найн тарья тушаажа, уялгата тушаалга, МТС-эй хүдлэмэрин түлөө натуротулбери ба Улаан Армин фонддо тушаагдаха еһотой таряагаа сум тушааба. Тинхэдэ таряанайнгаа хүрлэлгэ 94,1 процент, сохилгынь 71,3 процент дүргээд байна. Цаяшаг, Амурска областин Свободнен-

ско районхойдой пангын найхан уралае зүбшэн хэлсэхэ зуураа «тарья хүрлэлгэ ба сохилго ноябрин 1-дэ заабол дүүргэ-хэб» гэһэн тодорхой уялга абан байна. Загастайн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхоз гүрэндөө 25.980 пуд тарья тушаа-жа, жэлэйгээ түсэбмэ 99 процент бол-гобо.

Б. ГЫЛЫКОВ. (Манай информатор). с. Ново-Селегинск.

Тарянай хүрлэлгэ шапгадха

Тарбагатайн аймагта 800 га тарьян боог-доогүй байханаа гадна 7.000 гаран га тарьян хүрлэгдөөгүй байна. Хэдэ хэдэн колхозууд тарянай саб-шалгы болошгүйгөөр унжагуйруулла-найгаа гэмээр хүрлэлгэ, сохилго ба гү-рэндэ тушаалгын талаар хожомдохо яба-на. «Красная Заря» колхоз хүрлэгдэхэ еһотой 2.100 га тарянаа зүбхэн 1337 га хүрлэб. Калинин нэрэмжэтэ колхозой 1.800 га таряанайн үшөө хүрлэгдөө-гүй. Тарянай хүрлэлгэ, сохилго ба гү-

рэндэ тушаалгын талаар хожомдоһон кол-хозууд үшөө олон. Чапаевай нэрэмжэтэ колхоз гүрэндэ милл 34 центнер тушаа-жа, тарья тушааха жэлэйгээ түсэбмэ 15 процент дүүргэб. Тарянай хүрлэлгэ удааруулга хадаа гээлтэ хоротыг эхэлдэн. Иймнээ таря-най хүрлэлгэ шапгалха гэшэ юунһы-ше шухала ба харюусалгатай хүдлэмэри болоно. В. ШРАГЕР, ВКП(б)-гэй айкомой секретарь.

Бурят-Монголой гүрэнэй Ленинэй орден-то хүгжэмтэ-драмын театрын коллектив Монгол Арадай Республикада ошоод байна

Бурят-Монголой гүрэнэй Ленинэй орден-то хүгжэмтэ-драмын театрын коллектив октябрин 3-ай үдэр Улан-Баторта эрхэн байна. Эндэ эрхэн артистууды МНР-эй премьер-министрын орологош нүхэр ЛАМА-ЖАБ, Монгол Арадай-революциондо партиин ЦК-гэй секретарьнар нүхэр ЦЕДЕН-БАЛ, СУРУЖНАБ, ЯНЖИМА ба Монго-лой парти ба правительствын бусад хүтэлб-рилгэшэд, мун тэршэлэн Монголой гүрэн-эй хүгжэмтэ-драмын театрын, Монгол пирикын коллективүүд ба столицын ажал-шад угтаһан байха юм.

Монгол театрын байшантай үмөнэ угаа олон хүнэй хабадалгатай итгилг болоо. МНР-эй ЦК-гэй секретарь нүхэр ЦЕ-ДЕНБАЛ баярай үгэ хэлэжэ Бурят-Мон-голой театрын коллективэй МНР-тэ ерэн-һиний политическэ ехэ удхатай гэжэ тэм-дэглэб. Театрын коллективэй үмөнгөө СССР-эй аралай артист нүхэр ЦЫДЫН-ЖАПОВ МНР-эй ажалшад баяр түр-гөөд, халуун дулаанар угтаһанайн тү-лөө баясхалан хүрэгэн байха юм.

Октябрин 8-ай үдэр «Баяр» гэжэ эгзэн түрүүшын гастрольно зүжэгы харуула-дахэ угаа ехэ ажалталгатай үнэгэр. Энэ зүжэг табихадан МНР-эй правительствын, МНР-эй ЦК-тэй членүүд

Монгол Арадай Республикын Премьер министр Герой Маршал нүхэр Чойболсан түрүүтэй байлас. Бурят-Монголой гүрэнэй Ленинэй орден-то хүгжэмтэ-драмын театрын коллектив Монгодо эрхэн ябадал болбол советскэ ба монгол ардуудай хоорондох хани барисагай байһанайн маргадлаш-гүй хурса демонстраци болоһон байна.

ВКП(б)-гэй Обкомой ба БМАССР-эй Совнаркомой нэрэ дээрэ Улан-Баторын иимэ телеграмма абтаһан байна гэбэ: «Октябрин 8-ай үдэр таяй театрын «Баяр» гэжэ хүгжэмтэ драма харуула-дахэ, биднээр тон хэмээр һонирхохо хар-һан байгааби. Ахадүү Бурят-Монголой искусствын хүдлэмэрилгэгшэдэй гайхамшад коллективэй ерэнһэндэ үнэн зүрхэлбэе баясажа байнаби, тэрэ хадаа манай ар-дуудай хоорондох культурна хани барисае улам саашааа хүжөөхөн лабтай. Халуун хани болохо бурят-монгол ардай культура ба искусствын улам хээрэ һаа-баран хүжэхэе үнэн зүрхэлбөө хүсэнэ-би.

ЧОЙБОЛСАН, ЦЕДЕНБАЛ, ЯНЖИМА, СУРУЖНАБ, ЛУБСАН, ЛАМАЖАБ.

Хилын саана

Италидахи сэрэгэй ябуулганууд

ЛОНДОН, октябрин 9. (ТАСС). Хуу-литар мэдээсгдэһэнэй еһоор, союзниуд-дай сэрэгүүд өһөндыгөө добтолгыг үр-гэлжлүүлээр. 5-дахн американска ар-мин частнууд Неапольнаа зүүн-хойгуур 30 гаран километр газарта байһан Казер-тые эзлэб. Мэнэ наяхан айхатар ехэ ху-

ра бороо ороһон дээрэһээ зарим газарт үер боложо, газар дээрхи сэрэгүүдэй дайшалы ябуулгануудтай наад хэнэ. Союзниудай авиаци Италида ба Эге-йскэ далайда байһан дайсанай сэрэгэй объектууды бомбодохо үргэлжлүүлэ.

Английска бомбардировщи-гууд Ганновер, Бремен ба Берлиндэ добтолбо

ЛОНДОН, октябрин 9. (ТАСС) Авиаци министрствын мэдээсэхэнь хадаа, октябрин 8-ай хүнн английска бомбарди-роной авиацин томохон хүсэн Ганно-верта добтолго хэһэн байна. Тус добтолго айхатар шагһар хэгдэб. Английска хүн-дэ бомбардировщиугудай нүгөөд соединенин Берминеи атаковалһан байгаа. «Москит» гэлэг түхэлэй самолетууд Берлин ба Рурта байгаа дайсанай объек-тууды бомбодоһон байна. Мун тэршэл-һэн дайсанай уһан соо миннууд тагиджа. Эдэ дайшалы ябуулгануудай үедэ ан-глийска авиаци 31 бомбардировщигоо гээ-б.

Американска авиаци Бремендэ добтолбо

ЛОНДОН, октябрин 9. (ТАСС). Рей-тер агентствыг дамжууланай еһоор, ок-тябрин 8-ай үдэр американска хүндэ бом-бардировщиугудай томохон соединеш Бремендэ байһан авиациноно зоводууд портвой барилганууд ба верфиүүдтэ мун тэршэлэн фегезагта (Германи) бай-һан уһан доогуур ябадал онгосонууды базада добтолго хэһэн байна. Американ-ска самолетууд дайсанай айхатар шаг-ты эсэргүүцэлтэй ушаржа, 142 истребитель унагааба. Энэ ялп ябалдлаа 33 американска самолет вазидна бусажа ер-гүг.

Номгон далай дээрэхи дайн

ЛОНДОН, октябрин 9. (ТАСС). Хуу-лита мэдээсэлһэн еһоор, Велла-Лавелла аралай (Соломоны аралууд) хажууда американска сэрэгэй кораблууд японско хүнгэн крейсертэй ба 4 эсминецтэй байл-дахэ хэбэ. Японск нэгэ крейсер ба хоер

эсминец шэнгээгдэб, нүгөөдэ хоер эсминец, эхээр гэмтэгдээд, байлдаһанаа гар-раа. Ушар иймэ дээрэһээ Велла-Лавелла аралнаа японууд өһөндыгөө сэрэгүүдэ үлэгдэлы вүүлгэжэ шадабагүй.

Японско кабинетэй состав соохи хубилалта

ТОКИО, октябрин 9. (ТАСС). Домей Цусин агентствын дамжууланай еһоор, премьер-министр Тодзио болбол худалда-най ба ажайлзбэрин министрэй хабсар-хаар түмэрэмэй министр Хатта хэлхээ-холбоной министрэй хабсархаар, худал-да ба ажайлзбэрин министр Киси—портфельгүй министрэй томилгодобо. Кабинетэй дэргэдэ нэгээнэртэ планово бюорогой президент байһан портфельгүй министр Судзукн, хэлхээ-холбоной ми-нистр Терадзима гэшэд тушаалһан сү-лөөлгдөө.

Домей Цусин агентствын урда мэдээ-сгдэһэнэй еһоор, японско кабинет болбол худалдаанай ба ажайлзбэрин министрэй усадхажа, ноябрин 1-нээ тэрэн-эй ажал-абуулгы зогсоохо тухай ба тэр-рэнэй база дээрэ бүү зэбсэгэй министр-ство байгуула тухай шийдхэбэри гарга-һан байгаа нэ. Тэрэнһээ гадна ноябрин

1-нээ үшөө хоер министрство байгуула-дахэ болоо нэ гэбэл: хэлхээ-холбоной министрство ба түмэрэмэй министр-ство хамтадаһан зам харилсаанай ба хэл-хээ-холбоной министрство, мун газарт-раалангай ба модо тарлгын министр-ство худалдаа ба ажайлзбэрин министр-ствын хэдэн эмх зургаануудтай хам-тадажа газар тарялан ба худалдаанай министрство байгуулагдаха болоһон ба-гаа.

Домей Цусин агентствын урда мэдээ-сгдэһэнэй еһоор, японско кабинет болбол худалдаанай ба ажайлзбэрин министрэй усадхажа, ноябрин 1-нээ тэрэн-эй ажал-абуулгы зогсоохо тухай ба тэр-рэнэй база дээрэ бүү зэбсэгэй министр-ство байгуула тухай шийдхэбэри гарга-һан байгаа нэ. Тэрэнһээ гадна ноябрин

Гитлеровецүүд Италие тоножо байна

ЛОНДОН, октябрин 9. (ТАСС). Ита-лидахи эзэмдэһэн сэрэгүүдэй командовани болбол Италида тонуул хэжэ суглуулан зөөриес Германи худар ябуулхадан германска солдат ба офицерүүдэй хүнжэлтэ олгобо. Хойто Италида байһан гитле-ровскэ солдадууд өнжн хүнүүдэй гэрчүүд худар гүйдэн арго дуртай бүхы юм-ээ булан абана гэжэ Рейтер агентство мэдээсэб.

Союзниугудай сэрэгүүд болбол Термоли городто германска армин инженернэ частнуудта тарагданан приказ олоо. Тэрэ приказ соон германска сэрэгүүдэй су-харихада эдэ частнууд болхосо эхээр

хоолололо хэжэ еһотой гэжэ хэлэгдэ-һэн байна гэжэ «Ньюс кроикл» газетэ мэдэ-сэнэ. Хойто Италидахи американска хэблэ-мэдээсэлтэй еһоор италиянска арал зон эсэргүүцэлтэ ургажэ байна. Олон ита-лийнүуд гартаа бүү бариха эзэмдэгшэ урдаһаа тэмсэнэ.

Эдэнэр болбол багханууд булэг бол-деревинүүдээр немецкэ хажуулуул-добтолго, эдэеэ хоолой зүйлтэй германскэ складууды хандаргаа.

Харюусалгата редактор Ц. ГАЛСАНОВ

Акад. Н. ПРИЛЕЖАЕВ проф. И. ВЕТОХИН

Дайн сэрэгэй эхилһэн эгзэн түрүүшын үдэртэ Белоруссин столица айхатар ехэ бомбодолого оро нэ. Энэ городой цент-рин бүхидөө үгы хэгдэб бэй.

Минскдэ сүмэрэн ороһон бээрээ гит-леровецүүд Белоруссине «Шэнэ Европын форпост гэшэ» гэжэ ба тэрэнэй столи-це «тусгаар томилготой город», Вильгельм Кубийн байра бусаа гэшэ гэжэ сонсохо-һон байгаа. Шуната муухай хэлээлтэнүү-дны хэжэ белорусска арал зоние зобоо-һон ба тоноһон хадаа, Кубэ болбол эгзэн хэрэгтэ дохон гитлеровскэ алууршадай нэгэниин гэжэ муу сууда гараһан байна. Тинн энэ нохос 1943 оной сентябрин 20-ой хүнн Минскдэ алагдаа.

Эзэмдэгшэд эрэнһэндэ хойшо советскэ хүнүүдтэ харанхы хара үдэрнүүд боло-лохо захалаа. Немецкэ хара золгууд ямаршы гэм эмзэггүй ажаа амгалан хуу-һан арал зоние хюдажа эхилэб. Минск городто эрэнһэнгээ нүүдээр гурбадахн үдэртөө тэдэнэр 18-наа 50 наһа хүртэхэи эршүүд командатурада ошоно, башлэгдэ-гэдэ орохо еһотой гэжэ уялгалһан захирал-та гаргаа нэ. Теэд тэрэ командатураһаа хэшы бусажа эрэлэгүй байгаа—юундэб гэхэдэ бүлтэнь концлагерьнуудта ябуул-даг нэ. Бүхын кварталнууд, рынок, гэр байшанууды хүрэлжэ байжа, улад зоний хойноһо агнуурхаад, эрэ эхэнэр гэжэ илгангүйгөөр бүлтэнь шүүрэн барилдаг байба. Арестовалагдаһан хүнүүдэ гэртээ орохо зүбөөрлэг үгэнгүй үхэр мал шэн-гээр товарила вагонуудта тээгээд, Германи худараа каторжна хүдлэмэридэ ябуулдаг нэ.

Энэ городто ээриг муухай еһо гурим тогтоолодо. Үйлсөөр ябахга гэшэ тон аюултай, алагдаха заналгатай байгаа. Нэгэ нэгэ үйлсэдэ проволта таһаранхай байба. Тэрэн тухай мэдэһэн бээрээ немецүүд тэндэ ябаһан хүнүүдны бүлтэнь бариха. 50 хүн суглараад байхадан туу-жа абашанан бээрээ бууджа алаа нэ. Советскэ интеллигенци онсо ехэ хашалта-да ороо. Гитлеровецүүд хэлэн олон вра-чууд ба тэрэнэй дунда минскэ медицин-скэ институтай элитэ профессорнууды бууджа алаба.

Ажана амгалан хууһан советскэ ажал-шадны олоорын хюдаһын тулада фашист-

ЭЗЭМДЭГДЭҺЭН МИНСКДЭ ХОЕР ЖЭЛ СОО

Энэ статьягай авторнууд академик Н. Прилежаев ба профессор И. Ветохин гэшэд немецко-фашистка сэрэгүүдэй эзэмдэһэн Белоруссида хоёр жэл соо байжа, немецкэ эзэмдэһэн хомог бүхы муу муухай юмны нүдөө өө үзэһэн байна. Тинн 1943 оной август нара соо тэдэнэр самолетоор асаргаджа, фашистка плендэ мултараад, Москвада эрээ юм.

ска харшангууд алибаа арганууды хэрэг-лэб. Тэдэнэр рынок дээрэ метилов спирт-худалдадаг байба, тэрэн дээрэһээ хүнэй үхэдэг ба огто нохор болодог нэ.

Минск городто хууһан хэдэн мянгаад хүнүүд тэндэ дүтхэхэ байһан Дрозды гэдэг концлагерьта намагдан оруулагдан-һан байна. Тэндэ хүнүүд хэдэн олоороо буудалдан алагдан, үлсэхэдэ ба үшэн дээрэһээ үхэдэг байгаа. Гитлеровскэ сол-дадуудай алаһан советскэ хүнэй үйлсэдэ хууһагдэгүй үдэр гэжэ байгаагүй. Хоер жэл соо эзэмдэхэ зуураа, фашистууд Минскийн хэдэн мянгаад хүнүүдэ буудан алаһан, Германи худар каторгда намажа абашанан, концлагерьнуудта зобооһон ба үлсэхэлэн үхэдэ хүргэһэн байха юм.

Хүнүүд үхэхэ сагаа хүлэжэ байдаг. Тэдэнэр ханиныше энэ хүн амгалан мэндэ хонхох гэжэ этгэдэггүй, Минскдэ хууһан ямаршы хүнине алибаа сатта бариха абаад, түрэм худар хаяха, буудан алаха гү, али тонохо дээрэмдэхэ байна.

Минскдэ хууһан зон үлсэхэлэн байдал-тай, карточкаар угаа бишнхан талхан үгтэдэг, теэд тэрэнэй хахалын хөрөөгэй хибэдэһэн юм. Тэрэ городто түлөөнгүй-гөөр эмнэхэ ябадал гэжэ бүри байхагүй. Бидэнэр бүү шагаалгажа байжа хүдл-мэрилдгэ ба холо шоо үзүүлжэ байгааби. Бидэнэр «кунтерменш» (доодо түрлэй хүн гэһэн) гэдэг эшхэтэр муухай нэрэтэй ябаһан ба ямаршы немец бидэниие зор-гоороо баһаа доромжлохо ба ноуртамнай нелхоо эрхэтэй гэжэ мэдэлтэ байгаа нэм-ди. Немецүүд болбол белоруссууды: «ши минни зарса богоол гэшээш, ши минни мэдэлдэ ябанаш»— гэжэ алхам бүхэндэ ойлуулдаг байха юм. Бидэнэй танкиа нэгэ влачтай нимэ ушар болоһон юм гэбэл: тэрэнэй хойноһо машина намажа эрээд, машина сооһоо харайжа бүүһан немец врачые таһа сохед, нэнгэргүйгөөр саашаа арилан байгаа.

Баһа лямэ ушар болоо нэ. Немецкэ

сэрэгэй машина гэмтэб. Тинхэдэнь нэгэ офицер тэрэниие ябуулха гэжэ оролдо-шы тэрэн бүтээгүй. Тэрэнэй хажуугаар ябажа ябаһан советскэ инженер немецн дэмэ оролдожо байхынь харахадаа ми-нхэд гэрб. Тинхэдэнь сасуу офицер болдо-го боложо байнгүйгөөр инженерэй нюур худар буулганһан байна.

Минскдэ нуудан зон айданатай муухай, хашалан, зоболон доромжоло ба дарлал-га үзэжэ байдаг. Больницада биднээр ээргэлдэ шүдэнэй үшэнэй врач Катков гэшэ хүдэлжэ байһан юм. Тэрэнэй каби-нет соо үшэн хүнэй нуужа байхадан гэстаны гурбан хүйхэрнүүд гүйлэжэ ороһон бээрээ «гараа үргэгтэ»—гээд хашаралдаба. Тинхэдэнь Катков мэгдээд, гараа үргэнгүй байхадан, бандидуудай нэгэниин ханын хажууда зогсо гэжэ захир-ба. Тингээд Катковые бариха үнэ-һөнөө зулгажа байгаад, ноураарнь хана мүргүүлб. Гитлеровецүүд тэрэ врачын гаршын хүдлэд, шунандаа буудалһан тэрэниие түрмэдэ абагшажа, тэндэ сохи-һон тамалһан байха юм.

Минскийн хамаг бүхы культура эмхи зургаанууд ээриг муухайгаар тоногдоһон ба хандаргалһан байна. Университетскэ городотой гэр байшанууд солладуудай казарма ба лазаретүүд болхонхой. Куйбы-шевский нэрэмжэтэ институтай аудитория ба кабинетүүд соо гестапо байдаг. Лабо-раторинуудай үнэтэ зөөри хэрэгсэлнүүд ба искусствын эрхим найн зохоолнууд Германи худар абаашагдаа. Түрүүшын шешондо хамаг бүхы оптическа аппара-тура тээгдэһэн байна, тэрэнэй удаа тэр-үнгэтэ металлууд ба үнэтэ түхээрлэг-нүүд ашгадаа нэ. Тонуул дээрэмдэлгэ болбол Германиһаа ерэнэн «томоотой» хүнүүдэй хабадалгатайгаар хэгдэлэг бэ-лэй. Немецүүд ханаандаа таараагүй хамаг бүхы юмны эблэжэ хангалгаад, газар гаргажа хаядаг нэ. Ингэжэ Академи-наукын институтууд ба университетэй

баялг лабораториянууд тоногдоһон ба үгы хэгдэһэн байна.

БССР-эй Академи наукин томохон би-блиотекэдэ хэдэн зуугаад мянган номууд халагалдажа байдаг нэ. Теэд тэндэхи номуудые газар гаргажа хаяһан, хахалһан ба шуулаһан, ном табдаг тагууды гал даһан байха юм. Центральна Ленинскэ библиотекын үнэтэ номууды дууһан үгы хэгдэб. Уран зурагуудтай галлери хол-дуудга халахай. Тэндэһээ немецкэ генералууд найн найн зурагуудынь шэ-лэжэ абан бээрээ Германи худар эль-гээдэг нэ. Биднэй 20 гаран жэл соо оролдожо суглуулан ба хадагалжа бай-һан хамаг бүхы юм нигэжэ хосороо.

Минскийн зарим предпринятинууды немецүүд хүдлэгдэ захалаад байхадан, тэндэ баалалтын ажал хэжэ каторжна гу-рим тогтоһон байна. Зарим предприня-нууд дээрэ хүдлэмэришлэе цех сооһоон оройло гаргалдаггүй. Предприня бүхэндэ гэстаны отделеги бия юм, тэрэн хүдл-мэришлэе ээриг муухайгаар хэһэжэ зобохо байдаг.

Зүбөөр белоруссууды немецүүдтэ хүдлэгдөөр баалдаха гэшэ тинмэ хамда бэш. Эдэ богоолшологтодо эсэргүүц-һэн советскэ хүнүүдэй тэмсэл улам ехэ боложо байна.

Гэбшэе немецкэ булмтаргадлаа советскэ хүнүүдэй эсэргүүцэжэ тэмсэхэ долото хүсэнь бидэнэр партизанска отряд-та эрээд байхадан мэдэһэн байнаби. Белорусс